

Role of strategic culture in shaping India's foreign policy towards Israel under Narendra Modi (2014-2024)

Roohollah Talebi Arani, Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Global and Regional Politics, Faculty of Economics and Political Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. r_talebiarani@sbu.ac.ir

Masoud Hamyani, PhD, Department of Global and Regional Politics, Faculty of Economics and Political Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. masoudhamiani@gmail.com

Article Info

Article Type:
Reserch Article

Date received:
2025/05/31

Date approved:
2025/ 12/18

ABSTRACT

The foreign policy is constantly changing and evolving under the influence of structural factors, internal dynamics, intentions and motivations of leaders. Meanwhile, India's foreign policy as an emerging power has undergone significant changes since the right-wing government of Narendra Modi came to power. These changes are reflected in India's new policy towards West Asia, titled "Thinking West" and increasing political, military and economic interactions with like-minded actors in the region such as Israel. The aim of this research is to identify the roots of change in India's foreign policy towards the West Asia region, and especially Israel, during the Narendra Modi era. This article is a type of research based on evolutionary explanation and uses a qualitative method to analyze the collected data. The research data has been collected by using documentary methods and relying on library sources, articles and statements of the Ministry of Foreign Affairs and Indian leaders. The research findings suggest that the India-Israel partnership is not merely a tactical move or political decision, but rather a reflection of a cultural understanding of India's new threats and opportunities in its strategic environment, where Israel is seen as a strategic partner in the country's grand strategy to achieve the status of a rising power...

Cite this Article: Talebi Arani,R. and Hamiani,M. (2025). The Impact of Strategic Culture on India's Foreign Policy Towards Israel During Narendra Modi. *International Relations Researches*, 15(3), 77-103. doi: 10.22034/irr.2025.547596.2769

© Author(s)

Publisher: Iranian Association of International Studies

DOI: 10.22034/irr.2025.547596.2769

Introduction

The foreign policy is usually influenced by various internal factors, including: geographical location, military power, national interests, security, economy, culture and nature of the political system, identity and religious and cultural values of a country, as well as structural requirements in the international environment and the regional environment. Since the foreign policy is constantly changing and evolving due to global changes, domestic developments and new challenges, its strategy may serve to maintain the status quo, improve the status quo or change the status quo. Meanwhile, India's foreign policy as an emerging power has undergone significant changes since the right-wing government of Narendra Modi came to power. These changes have been reflected in India's new policy towards West Asia, entitled "Thinking West" and increasing political, military and economic interactions with like-minded actors in the region such as Israel. The aim of this research is to identify the roots of change in India's foreign policy towards the West Asia region, and especially Israel, during the Narendra Modi era. Accordingly, the present study seeks to identify the change in India's foreign policy towards the West Asian region and Israel in light of the conceptual framework of strategic culture.

Conceptual Framework

This study will use the conceptual framework of strategic culture proposed by Alastair Johnson. According to Johnston, strategic culture consists of two main parts: one is related to the worldview of a nation, and the other is the operational aspect of dealing with the world in terms of national interests. The first includes a series of assumptions about the strategic environment (for example, the state of anarchy in international relations or the community of nations), while the second addresses the question of what role strategic culture in all its manifestations plays in the formulation of the final policy. The second part is the macro strategy, or secondary assumptions about operational policy that arise from the previous assumptions. For this study, defining strategic culture from Johnston's perspective as an intervening variable can better help us identify the strategic thinking behind India's foreign policy strategy towards Israel. Therefore, in line with Johnston's view, to examine the impact of strategic culture on India's foreign policy towards Israel during the Narendra Modi era, we will consider two inputs of the country's strategic culture at the macro and micro levels. These inputs include sources such as India's strategic environment; historical, cultural, and ideological legacy; security objectives; economic development goals; and diplomatic discourse that shape India's strategic behavior in the long term.

Methodology

This article is an evolutionary explanatory research. In evolutionary explanatory research, we explain the specific features of the subject of the research, namely the

reliance of India's foreign policy towards Israel on strategic partnership, by explaining how it has evolved and developed from an earlier stage, and for this purpose, we show the events through which India's foreign policy has reached its current state. In this case, we will need a large number of detailed statements about the events that occurred during the period in question. Of course, it is clear that not all events of this period are mentioned, and the selection of events mentioned in this study is based on assumptions derived from the conceptual framework of strategic culture in terms of the perspective of Alastair Johnstone. In doing so, a qualitative method is used to analyze the collected data, and the research data has been collected using the documentary method and relying on library sources, articles and statements of the Ministry of External Affairs and Indian leaders. Accordingly, data related to India's international policy, and in particular, its foreign policy towards Israel under Narendra Modi (2014-2024), will be subjected to qualitative content analysis.

Discussion

The article argues that India's strategic culture after independence has been reshaped by new macro inputs such as the country's strategic environment and macro strategies during the Narendra Modi era, such that we are witnessing a transformation of India's strategic culture from an idealistic-moral approach to a more realistic one. This change does not mean denying the role of strategic culture as a determining variable, but rather reinterpreting it in the context of Hindu nationalism. Thus, first of all, changes in India's strategic environment, namely the rise of China and the Indian authorities' concerns about a unipolar Asian order, led India during the Narendra Modi era to abandon Nehru's worldview and the long-standing and conservative policy of non-alignment and form new partnerships with like-minded countries in the Indo-Pacific region. Developments in the West Asian region, such as the decline in the importance of Palestine for the Arab world and the weakness of Arab powers after the 2011 Arab uprisings, and the normalization of relations between the Persian Gulf Arab states and Israel in the form of the Abraham Accords, further facilitated the rapprochement of India and Israel. In addition, micro-level factors such as the ideological convergence between the Hindu nationalist movement and the Zionist movement; the importance of Israel as a source of technology in India's economic development policies; the shared perception of security threats between Tel Aviv and New Delhi; India's need for advanced Israeli military equipment; and the important position of Israel in India's new diplomatic discourse have had a major impact on the growing proximity of the two sides since 2014.

Conclusion

The research findings show that the strategic partnership between India and Israel under the Narendra Modi government is, rather than the result of structural changes in the international system or the political decision of the country's leadership, the result of the development of India's strategic culture through three stages: Nehruism

(1947-1990), economic pragmatism (1990-2013), and cultural realism (from 2014 to the present). As a result, the rapprochement between India and Israel is not simply a tactical move and political decision, but rather a reflection of a cultural understanding of the country's new threats and opportunities in its strategic environment; in which Israel is seen as a strategic partner in the Modi government's grand strategy to achieve the status of an emerging power.

Key Words: Strategic Culture, India's Foreign Policy, Israel.

نقش فرهنگ استراتژیک در شکل‌دهی به سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل در دوران نخست‌وزیری نارندرا مودی (۲۰۲۴-۲۰۱۴)

روح‌اله طالبی آرانی، نویسنده مسئول، استادیار روابط بین‌الملل، گروه سیاست جهانی و منطقه‌ای، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، r_talebianari@sbu.ac.ir
مسعود همیانی، دکتری روابط بین‌الملل، گروه سیاست جهانی و منطقه‌ای، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، masoudhamiani@gmail.com

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	سیاست خارجی کشورها تحت تأثیر عوامل ساختاری، پویایی‌های داخلی، نیات و انگیزه رهبران همواره در حال تغییر و تحول است. در این میان، سیاست خارجی هند به‌عنوان یک قدرت در حال ظهور از زمان به قدرت رسیدن دولت راست‌گرای نارندرا مودی با تغییرات چشم‌گیری همراه بوده است. این تغییرات در سیاست جدید هند در قبال غرب آسیا با عنوان سیاست «اندیشیدن به غرب» و افزایش تعاملات سیاسی، نظامی و اقتصادی با بازیگران همفکر در منطقه چون اسرائیل منعکس شده است. هدف این پژوهش، شناسایی ریشه‌های تغییر در سیاست خارجی هند در قبال منطقه غرب آسیا و به‌ویژه اسرائیل در دوران نارندرا مودی است. این مقاله از نوع پژوهش‌های مبتنی بر تبیین‌کننده است و از روش کیفی برای تحلیل داده‌های گردآوری شده استفاده می‌کند. داده‌های تحقیق با استفاده از روش اسنادی و اتکا به منابع کتابخانه‌ای، مقالات و بیانیه‌های وزرات خارجه و رهبران هند گردآوری شده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از این است که نزدیکی هند و اسرائیل صرفاً یک اقدام تاکتیکی و تصمیم سیاسی نیست، بلکه بازتاب یک درک فرهنگی از تهدیدها و فرصت‌های جدید هند در محیط استراتژیک خود است؛ جایی که اسرائیل به عنوان یک شریک استراتژیک در استراتژی کلان این کشور برای رسیدن به جایگاه یک قدرت در حال ظهور دیده می‌شود.
کلیدواژه‌ها: فرهنگ استراتژیک، سیاست خارجی هند، اسرائیل، نارندرا مودی	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۲۷	

استناد به این مقاله: طالبی آرانی، روح‌اله و همیانی، مسعود. (۱۴۰۴). تأثیر فرهنگ استراتژیک بر سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل در دوره نارندرا مودی. پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۵(۳)، ۷۷-۱۰۳. doi: 10.22034/irr.2025.547596.2769

© نویسنده(گان)

ناشر: انجمن ایرانی روابط بین‌الملل

سیاست خارجی هر کشوری نمایانگر نحوه تعامل آن با جهان بیرونی و تلاش برای تأمین منافع ملی در سطح بین‌المللی است و وقتی از سیاست خارجی صحبت می‌کنیم به راهبردهایی اشاره داریم که یک کشور برای مدیریت روابط خود با کشورهای دیگر و نهادهای بین‌المللی در جهت دستیابی به منافع و اهداف ملی خود به کار می‌گیرد. این راهبردها معمولاً تحت تأثیر عوامل مختلف داخلی از جمله: موقعیت جغرافیایی، توان نظامی، منافع ملی، امنیت، اقتصاد، فرهنگ و ماهیت نظام سیاسی، هویت و ارزش‌های دینی و فرهنگی یک کشور و همچنین الزامات ساختاری در سطح محیط بین‌المللی و محیط منطقه‌ای قرار دارند. به عبارت دیگر، از آنجا که سیاست خارجی کشورها به دلیل تغییرات جهانی، تحولات داخلی و چالش‌های جدید همواره در حال تغییر و تحول هستند، راهبرد آن‌ها ممکن است در خدمت حفظ وضع موجود، اصلاح وضع موجود و یا تغییر وضع موجود قرار گیرد.

در این میان، تغییر راهبرد سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل بسیار مورد توجه قرار گرفته است. هند اسرائیل را در ۱۷ سپتامبر ۱۹۵۰، به رسمیت شناخت. با این حال، این شناسایی اسرائیل منجر به برقراری فوری روابط دیپلماتیک بین دو طرف نشد. نخست وزیر نهر و تبادل دیپلماتیک را به بهانه دلایل مالی و دیگر دلایل رد کرد. نهر و با در نظر داشتن نارضایتی کشورهای عربی، روشن ساخت که اعطای شناسایی به معنای تأیید موضع اسرائیل در مورد مرزها و وضعیت بیت‌المقدس نیست. با وجود اکراه رهبران هند برای عادی‌سازی روابط با اسرائیل، در عمل وقوع برخی حوادث همچون جنگ هند و چین در اکتبر و نوامبر ۱۹۶۲ بر سر مناقشه مرزی باعث شد هند به صورت موردی به دنبال همکاری با اسرائیل به ویژه در بخش نظامی باشد. با این حال، علی‌رغم برخی همکاری‌های نظامی، سیاست حامی اعراب نهر و توسط دولت‌های بعدی ادامه یافت تا این که برخی حوادث همچون پایان جنگ سرد فرصتی برای تغییر سیاست هند در قبال اسرائیل فراهم کرد. در نتیجه، هند در ۲۹ ژانویه ۱۹۹۲، رسماً تصمیم خود را مبنی بر ارتقاء سطح روابط خود با اسرائیل به سطح سفیر اعلام کرد و سرانجام، در نوامبر ۱۹۹۲، دو طرف روابط دیپلماتیک کامل برقرار کردند. هرچند در این جا نیز برقراری روابط دیپلماتیک نشان‌دهنده گسست از سیاست حامی فلسطین هند نبود.

یکی از نقاط عطف در سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل، روی کار آمدن اولین دولت راست‌گرای حزب بهاراتیا جاناتا در سال ۱۹۹۶ به مدت ۱۳ ماه و سپس در سال ۱۹۹۸ برای یک دوره کامل بود به

طوری که هم‌گرایی عقیدتی بین حزب بهاراتیا جاناتا و اسرائیل به دلیل احساس تهدید از سوی اسلام‌گرایان باعث نزدیکی بیشتر هند به اسرائیل گردید. در دوران به قدرت رسیدن مجدد حزب کنگره به رهبری مان موهان سینگ (۲۰۱۴-۲۰۰۴)، انتظار می‌رفت که سیاست هند در قبال اسرائیل به رویکرد حامی فلسطین نهرو بازگردد. با این حال در عمل، دولت موهان سینگ کوشید بر توازن بین حمایت از آرمان فلسطین و رابطه مستحکم اما پنهانی با اسرائیل تمرکز کند. با وجود برخی پیشرفت‌ها در روابط هند با اسرائیل در این دوره، نقطه‌عطف بسیار مهم در سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل در دوران نخست‌وزیری نارندرا مودی از ۲۰۱۴ آغاز شد و از این زمان به بعد، روابط دو طرف تغییرات چشم‌گیری را تجربه کرده است که با بازنده‌های دیپلماتیک سطح بالای دیپلماتیک همراه بوده است.

بنابراین آنچه در خور بررسی به نظر می‌رسد، شناسایی تفکر استراتژیک پشت تغییر سیاست خارجی دولت نارندرا مودی در قبال منطقه غرب آسیا و به ویژه اسرائیل است. بر همین اساس، تحقیق حاضر درصدد است تغییر در سیاست خارجی هند در قبال منطقه غرب آسیا و اسرائیل را در پرتوی چارچوب مفهومی فرهنگ استراتژیک بازشناسد؛ زیرا فرهنگ استراتژیک، به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و نمادهای تاریخی که تصمیم‌گیری‌های امنیتی و سیاست خارجی را هدایت می‌کند، می‌تواند چارچوبی عمیق برای فهم رفتار هند فراهم کند. بنابراین، این سؤال مطرح است که فرهنگ استراتژیک چه نقشی در سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل در دوران حکومت نارندرا مودی (۲۰۱۴-۲۰۲۴) داشته است؟ برای پاسخ به این پرسش، تلاش می‌شود این فرضیه در بوته آزمون قرار گیرد که فرهنگ استراتژیک هند با تأکید بر یک رویکرد واقع‌گرایانه در تعامل با محیط استراتژیک بین‌الملل و منطقه‌ای خود، موجب شده است روابط این کشور با اسرائیل در دوران حکومت نارندرا مودی (۲۰۱۴-۲۰۲۴) از سطح همکاری‌های نمادین به سوی مشارکت استراتژیک ارتقا یابد.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های زیادی درباره سیاست غرب‌آسیایی هند و سیاست خارجی این کشور در قبال اسرائیل به نگارش در آمده است که عمدتاً متمرکز بر توصیه‌های سیاستی برای سیاست‌گذاران هندی هستند. یکی از مشکلات ادبیات مربوط به مطالعه سیاست خارجی هند این است که با وجود رشد مدل‌های نظری برای تحلیل سیاست خارجی، بیشتر آثار تولید شده متمرکز بر مطالعات روایی و تاریخی بوده و فاقد محتوای نظری و هرگونه تحلیل نظام‌مند هستند. در مورد نقش فرهنگ استراتژیک در سیاست خارجی هند، کانتی باجپای (Bajpai, 2020) در «فرهنگ استراتژیک هند» تلاش می‌کند که فرهنگ استراتژیک

این کشور را در دوره پس از جنگ سرد ترسیم کند. یافته‌های وی نشان می‌دهد که با پایان جنگ سرد، حداقل سه جریان فکری مختلف برای تسلط در حال رقابت هستند و این سه مکتب را تحت مکاتب نهر و گرای، نئولیبرالیسم و ابرواقع‌گرایی^۱ طبقه‌بندی می‌کند. شریکانت پارانجه (Paranjpe, 2020) نیز در «فرهنگ استراتژیک هند: شکل‌گیری سیاست امنیتی ملی» یک فهم جامع از تکامل فرهنگ استراتژیک هند در عصر جهانی‌شدن ارائه می‌دهد. این کتاب به بررسی مضامین غالب حاکم بر سیاست خارجی و امنیتی هند و رویدادهایی می‌پردازد که نقش هند را در سیاست جهانی شکل داده‌اند. نویسندگان این اثر یک بحث نظری را پیش می‌برند و به تحلیل یک مورد مطالعاتی نمی‌پردازند. رادنی دلبیو. جونز (Jones, 2006) در «فرهنگ استراتژیک هند و ریشه‌های پدرسالاری فراگیر» با یک رویکرد تاریخی نشان می‌دهد که چگونه فرهنگ استراتژیک هند یکپارچه نیست، بلکه موزاییکی است، اما به‌عنوان یک فرهنگ مرکب، متمایزتر و منسجم‌تر از فرهنگ اکثر دولت-ملت‌های معاصر است. یافته‌های وی نشان می‌دهد که فرهنگ استراتژیک هند پیوستگی قابل‌توجهی با نمادگرایی نظام‌های دولتی پیشامدرن این کشور و رگه‌هایی از تمدن هندو یا ودایی دارد.

اما در زمینه سیاست غرب آسیایی هند، «هند و خلیج: دیدگاه‌های نظری و تغییر سیاست‌گذاری» ویراسته هارش پانت و حسن الحسن (Pant and Alhasan, 2023)، این موضوع را از منظرهای نظری و رویکردهای روش‌شناختی مورد بررسی قرار می‌دهد. هرچند یافته‌های این اثر در خصوص چگونگی کاربست پارادایم‌های نظری می‌تواند به تحقیق حاضر برای درک سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل کمک نماید، اما موضوع روابط هند با اسرائیل در کتاب مورد بررسی قرار نگرفته است. سوجان چینیو و پرسانتا کومار پرادان (Chinoy & Pradhan, 2024) نیز در «سیاست هند در قبال غرب آسیا: دوره مودی»، به بررسی ابعاد مختلف روابط هند و آسیای غربی می‌پردازند، تغییرات اساسی در رویکرد هند تحت دولت مودی را بررسی می‌کنند و فرصت‌ها و چشم‌اندازهای همکاری در زمینه‌های جدید و نوظهور را بررسی می‌کنند. اما این تحقیق بیش از آن که خلأهای پژوهشی در مورد سیاست خارجی هند در غرب آسیا را پر نماید، بیشتر به دنبال توصیف الگوهای دیپلماسی هند در غرب آسیاست. در همین چارچوب، نیکلاس بلارل (Blarel, 2022) در «مودی به غرب نگاه می‌کند؟ ارزیابی تغییر و تداوم در سیاست خاورمیانه‌ای هند از سال ۲۰۱۴»، به شناسایی و سنجش تأثیر علی دقیق شخصیت نارندرا مودی

¹ Hyper Realism

در جهت‌گیری سیاست خارجی هند می‌پردازد. این تحقیق نیز دلایل تغییر در سیاست غرب آسیایی هند را صرفاً به نقش شخصیت نارندرا مودی و سبک رهبری وی فرو می‌کاهد.

در این میان، برخی از آثار هم هستند که بر روابط هند و اسرائیل تمرکز کرده‌اند. برای مثال، اس. ساموئل سی. راجیو (Rajiv, 2023) در «مشارکت استراتژیک هند و اسرائیل: مسیرها، فرصت‌ها و چالش‌ها» مسیر پویایی را که روابط هند و اسرائیل در سه دهه گذشته طی کرده‌اند، مورد توجه قرار می‌دهد که شامل حوزه‌های دفاعی و امنیتی و همکاری با فن‌آوری بالا می‌شود. این تحقیق متمرکز بر ارائه توصیه‌های راهبردی برای توسعه مشارکت راهبردی هند و اسرائیل است و بیشتر به دنبال شناسایی فرصت و تهدیدهای فراروی این رابطه استراتژیک دوجانبه است. آنیرودا ساها (Saha, 2019) نیز در «روابط امنیتی هند و اسرائیل: ماهیت، دامنه و چالش‌ها» از یک روایت تاریخی برای نشان دادن چگونگی تغییر روابط هند و اسرائیل از ماهیت پنهانی به آشکار از طریق همکاری در موضوعات مرتبط با دوجانبه و جهانی استفاده می‌کند و بر محدودیت‌های همکاری هند و اسرائیل تمرکز می‌کند. همانند دیگر آثار پژوهشگران هندی، این تحقیق با یک رویکرد تاریخی به دنبال شناسایی عوامل تغییر در سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل است.

در همین زمینه، جاناتان اسپایر (Spyer, 2023) در «روابط هند و اسرائیل: یک مشارکت استراتژیک در حال ظهور؟» نشان می‌دهد که رابطه اسرائیل با هند دارای ویژگی‌های خاصی است که آن را از سایر شراکت‌های اسرائیل در آسیا متمایز می‌کند. این ویژگی‌ها به برخی شباهت‌های قابل توجه در تاریخ و مسیر سیاسی دو طرف، نگرانی‌های امنیتی مشترک و نیازهای اقتصادی مکمل مربوط می‌شود. از سوی دیگر، افرایم اینبار (Inbar, 2017) در «اسرائیل و هند: نگاه به گذشته و آینده» با نگاه تاریخی به بررسی تلاش‌های صهیونیست‌ها قبل و بعد از شکل‌گیری اسرائیل برای تبدیل هند به یک کشور دوست می‌پردازد. این تحقیق با رویکرد تاریخی به دنبال شناسایی عوامل هویتی است که در توسعه روابط هند و اسرائیل نقش داشته‌اند و نمی‌تواند به‌خلاف یک پژوهش با معیارهای علمی در مورد ریشه‌های تغییر در سیاست خارجی دولت مودی در قبال اسرائیل رسیدگی نماید.

در مجموع، مرور ادبیات مربوط به سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل نشان می‌دهد که آثار موجود بیشتر به دنبال کشف الگوهای دیپلماسی حاکم بر روابط هند و اسرائیل در زمینه‌های مختلف بوده‌اند و در این میان از یک روش نظام‌مند استفاده نکرده‌اند. از سوی دیگر، بیشتر ادبیات فاقد محتوای نظری هستند و بر ارائه پیشنهادها برای سیاستگذاری در مورد پیشبرد رابطه هند با اسرائیل تمرکز یافته‌اند.

بنابراین شاهد یک خلأ پژوهشی در مورد کاربست ادبیات نظری برای تحلیل سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل هستیم. برای رفع این خلأ پژوهشی، تحقیق حاضر با ارائه یک چارچوب مفهومی متأثر از دیدگاه آلستیر جانستون، نقش دو ورودی کلان و خرد فرهنگ استراتژیک هند بر سیاست خارجی این کشور در قبال اسرائیل را واکاوی می‌کند.

۲. چارچوب مفهومی

فرهنگ استراتژیک به‌عنوان یک مفهوم برای تحلیل سیاست خارجی به مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و هنجارها اشاره دارد که بر نحوه تفکر کشورها درباره مفاهیمی دیگری چون قدرت، امنیت، جنگ، صلح، توسعه و غیره تأثیر می‌گذارد و در عمل روابط خارجی یک کشور را شکل می‌دهد (Lock, 2017). بنابراین، فرهنگ استراتژیک می‌تواند بر ادراک رهبران درباره اولویت‌ها، تهدیدها سیاست خارجی و به‌طور خلاصه فرایند تصمیم‌گیری سیاست خارجی تأثیر بگذارد. به همین دلیل، مفهوم فرهنگ استراتژیک در واقع تلاشی برای توضیح رفتارهای استراتژیک متمایز دولت‌ها از طریق اشاره به ویژگی‌های استراتژیک بی‌همتای آن‌هاست.

مفهوم فرهنگ استراتژیک برگرفته از مفهوم کلی‌تر فرهنگ سیاسی یک کشور است که به جهان‌بینی آن در مورد صلح، امنیت، توسعه و جنگ شکل می‌دهد. اگرچه توجه به مفهوم فرهنگ سیاسی را می‌توان در انگاره «مشروعیت» قدرت سیاسی ماکس وبر و یا مفهوم «اراده عمومی» ژان ژاک روسو جست‌وجو کرد، اما به‌صورت خاص، تمرکز بر مفهوم فرهنگ سیاسی به دوران جنگ سرد بر می‌گردد. برای مثال، مارگارت مید و روث بندیکت مفهوم «شخصیت فرهنگی» را مطرح ساختند؛ به نظر پارسونز، «فرهنگ» به‌مثابه مجموعه از نهادها، ارزش‌ها و باورهای منسجم، نظم اجتماعی را می‌سازد؛ و آلموند و وربا نیز به فرهنگ سیاسی به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از باورها و ارزش‌های یک جامعه می‌نگرند که به نظام سیاسی آن جامعه سامان می‌بخشد (Paranjpe, 2020: 12). اما بیش‌ازهمه، مفهوم فرهنگ استراتژیک به معنای دقیق کلمه، در تلاش‌های برخی اندیشمندان برای درک رفتار شوروی در دوران جنگ سرد محوریت یافت.

در این میان، آلستیر جانستون در تحلیل خود درباره نقش فرهنگ استراتژیک در شکل‌دهی به رفتار سیاست خارجی و امنیتی کشورها، ادبیات فرهنگ استراتژیک را برحسب سه دسته نسلی از محققان طبقه‌بندی کرده است (Johnston, 1995a): نسل اول در اوایل دهه ۱۹۸۰ وارد حوزه مطالعات استراتژیک شد و بر تبیین استراتژی‌های آمریکا و شوروی در جنگ سرد از دیدگاه فرهنگی تمرکز یافت. برای مثال،

جک اسنایدر در گزارش خود برای مؤسسه رند درباره فرهنگ استراتژیک شوروی، این مفهوم را به‌عنوان «مجموع ایده‌ها، پاسخ‌های احساسی احتمالی و الگوهای رفتار معمولی که اعضای یک جامعه استراتژیک ملی از طریق آموزش یا تقلید به‌دست آورده‌اند»، تعریف کرد و در این چارچوب، رفتار هسته‌ای شوروی در آن زمان را ناشی از فرهنگ استراتژیک آن می‌دانست (Snyder, 1977: 38-40).

کن بوث نیز هرگونه تحلیل استراتژیک را از نظر فرهنگی سوگیرانه و قوم‌مدارانه پنداشت و بر این باور بود که ریشه‌های رفتار یک کشور درباره مسائل جنگ و صلح را باید در تاریخ، جغرافیا و فرهنگ سیاسی آن جست‌وجو کرد (Booth, 1979). این محققان به فرهنگ استراتژیک از نظر ظرفیت آن برای افزودن جزئیات بیشتر تاریخی و فرهنگی به تحولات موجود در داخل دولت می‌نگریستند و تنها به‌دنبال تبیین‌های مبتنی بر عوامل مادی با محوریت منافع و توزیع قدرت بودند. بر این اساس، فرهنگ استراتژیک در نظر آن‌ها به‌عنوان متغیری درک می‌شود که ممکن است بر رفتار تأثیر بگذارد، اما در قبال عوامل مادی دارای اهمیت ثانویه هستند (Neumann & Heikka, 2005: 8).

بعدها نسل دوم محققان، کاربرد گسترده‌تری از مفهوم استراتژیک فراتر از تحلیل رفتار هسته‌ای آمریکا و شوروی را مد نظر قرار دادند. این نسل که در اواسط دهه ۱۹۸۰ به میدان آمد و به فرهنگ استراتژیک به‌عنوان ابزاری برای هژمونی سیاسی در حوزه تصمیم‌گیری استراتژیک نگاه می‌کرد. بدین‌سان پس از جنگ سرد، کسانی چون بردلی کلین، این مفهوم را از منظر مفهوم‌پردازی گرامشی درباره هژمونی به‌کار می‌بردند (Klien, 1988). برخی سازه‌انگاران همچون کزنشتاین نیز درباره تبیین ریشه‌های سیاست امنیتی کشورها، برخلاف دیدگاه‌های مادی‌انگاران نواقع‌گرایان و تمرکز بر مفهوم موازنه قدرت، معتقد بود که محیط فرهنگی نیز تأثیر زیادی بر رفتار دولت‌ها دارد (Katzenstein, 1996: 33). این دسته از محققان، دیدگاه فرهنگ استراتژیک را متغیر مستقل و رفتار را به‌عنوان متغیر وابسته در نظر می‌گرفتند و تبیین فرهنگ‌گرایانه رفتار را در مقابل تبیین‌های واقع‌گرایانه و نهادگرا قرار دادند (Neumann & Heikka, 2005: 8).

با این حال، تعریف محققان اخیر از مفهوم استراتژیک از نظر تحلیلی اشکالاتی ایجاد می‌کند. نخست این که تعاریف آن‌ها از فرهنگ استراتژیک به‌عنوان یک مفهوم بسیار گسترده و فراگیر نمی‌تواند ابزار مناسبی برای تحلیل ارائه دهد. علاوه بر این، از آن‌جا که هر دولت مملت اسطوره‌های خود را به‌عنوان بخشی از فعالیت ملت‌سازی خود ترویج می‌دهد که گاهی اوقات ممکن است بر رفتار سیاست خارجی آن کشور تأثیر بگذارد. از این رو، در تشخیص منابع تصمیم‌گیری به‌وسیله نخبگان، تمایز بین اسطوره‌ها

و واقعیت‌ها دشوار خواهد بود (Paranjpe, 2020:14). بنابراین، محققان نسل سوم در دهه ۱۹۹۰ به بعد به رهبری آلستیر جانستون به دنبال اصلاح برخی از این اشکالات بوده‌اند. آن‌ها فرهنگ سازمانی به‌عنوان یک متغیر مداخله‌گر نگاه می‌کنند. آلستر جانستون خطوط فرهنگ استراتژیک را از دریچه فرهنگ سیاسی تعریف می‌کند:

فرهنگ استراتژیک مجموعه‌ای یکپارچه از نمادها (مانند ساختارهای استدلال، زبان‌ها، قیاس‌ها، استعاره‌ها، و غیره) است که با پردازش مفاهیم نقش و کارایی زور در امور سیاسی بین‌دولتی و پوشاندن این مفاهیم با هاله‌ای بی‌همتا از اولویت‌های واقعی استراتژیک، ترجیحات استراتژیک کلان فراگیر و بلندمدت را ایجاد می‌کند (Johnston, 1995b: 36).

از نظر جانستون، دولت‌های مختلف ترجیحات استراتژیک متفاوتی دارند که ریشه در ویژگی‌های فلسفی، سیاسی، فرهنگی و شناختی آن‌ها دارد. با این حال وی معتقد است که این نگاه به معنای رد کامل مفهوم عقلانیت نیست، بلکه عامل فرهنگی در رویکرد استراتژیک کشورها همچنان مهم است. به نظر جانستون، فرهنگ استراتژیک از دو بخش اصلی تشکیل شده است: یکی به جهان‌بینی یک ملت مربوط می‌شود، و دیگری، جنبه عملیاتی برخورد با جهان از نظر منافع ملی. اولی شامل یک رشته مفروضات درباره محیط استراتژیک (مثلاً وضعیت آنارشی در روابط بین‌الملل یا جامعه ملت‌ها) است، در حالی که دومی به این سؤال می‌پردازد که فرهنگ استراتژیک در همه نموده‌های آن چه نقشی در تدوین سیاست نهایی دارد. بخش دوم، استراتژی کلان، یا مفروضات ثانویه درباره سیاست عملیاتی است که از مفروضات قبلی ناشی می‌شود (Johnston, 1995b: 37).

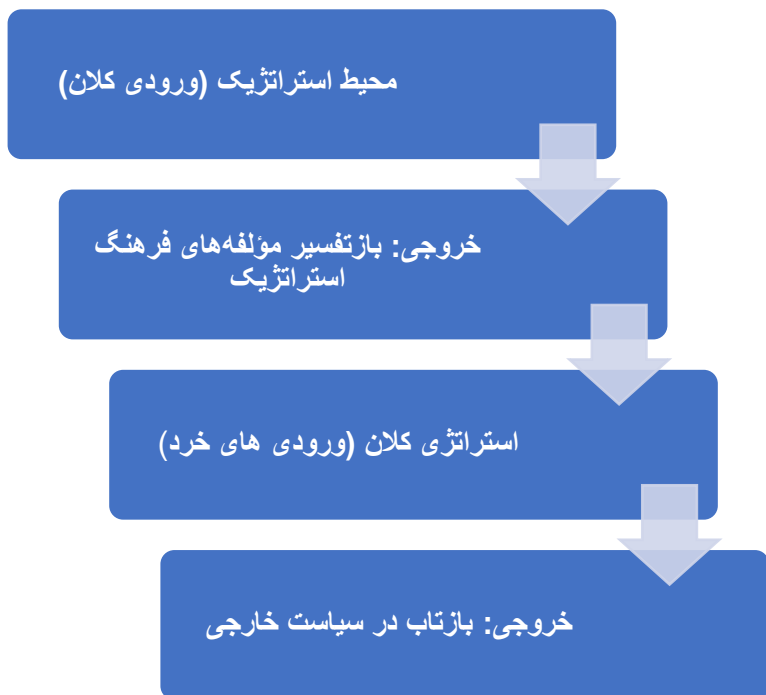
از نظر این تحقیق، تعریف فرهنگ استراتژیک از منظر جانستون به‌عنوان یک متغیر مداخله‌گر بهتر می‌تواند به ما در شناسایی تفکر استراتژیک در پشت راهبرد سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل کمک کند. بنابراین مطابق با دیدگاه جانستون، برای بررسی تأثیر فرهنگ استراتژیک بر سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل در دوران نارندرا مودی، دو ورودی سطح کلان و سطح خرد فرهنگ استراتژیک این کشور را مورد توجه قرار خواهیم داد. این ورودی‌ها شامل منابعی چون محیط استراتژیک هند؛ میراث تاریخی، فرهنگی و ایدئولوژیک؛ اهداف امنیتی؛ اهداف توسعه اقتصادی؛ و گفتمان دیپلماتیک است که بر رفتار استراتژیک هند در بلندمدت سایه می‌افکنند.

در این میان، باید توجه داشت که فرهنگ استراتژیک دارای اصول و خصلت‌های همیشگی و تغییرناپذیر نیست بلکه در طول زمان بسته به تحولات ژئوپلیتیک جهانی و منطقه‌ای، پویایی‌های سیاست داخلی و

تغییرات در فن‌آوری تکامل می‌یابد و به نوبه خود، پیامدهای معناداری در رفتار سیاست خارجی یک کشور ایجاد می‌کند.

نمودار ۱: مدل مفهومی نقش فرهنگ استراتژیک در سیاست خارجی

منبع: نویسندگان

بدین سان، بر اساس چارچوب مفهومی فرهنگ استراتژیک، و با بهره‌گیری از داده‌های مرتبط با سیاست بین‌المللی هند و به‌ویژه، سیاست خارجی آن در قبال اسرائیل، تلاش می‌کنیم به تبیین شکل‌گیری مشارکت استراتژیک هند و اسرائیل در دوران حکومت نارندرا مودی (۲۰۱۴-۲۰۲۴) بپردازیم.

۳. روش پژوهش

هر چند انواع مختلف تبیین از قبیل تبیین‌های علی، تکوینی، کارکردی، تطبیقی، خلاف‌واقع، و ساختاری وجود دارند، با این حال، در پرتوی چارچوب مفهومی پژوهش حاضر، از گونه تبیین تکوینی سود

خواهیم جست. در تبیین تکوینی، ویژگی‌های خاص موضوع مدنظر پژوهش، یعنی ابتدای سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل بر مشارکت استراتژیک، را با تشریح این‌که چگونه از مرحله قبل‌تر تحول و تکون یافته است، توضیح می‌دهیم و بدین منظور، رویدادهایی را که سیاست خارجی هند به واسطه آن‌ها به وضع کنونی‌اش رسیده است نشان می‌دهیم. در این صورت، ما نیازمند شمار زیادی از گزاره‌های جزئی درباره رویدادهای رخ داده در بازه زمانی مدنظر خواهیم بود. البته، واضح است که همه رویدادهای این بازه زمانی ذکر نمی‌شود و گزینش رویدادهایی که در این پژوهش ذکر می‌شوند بر مبنای مفروضاتی برگرفته از چارچوب مفهومی فرهنگ استراتژیک برگرفته از دیدگاه آلستیر جانستون است.

روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها به شکل کتابخانه‌ای و داده‌های اینترنتی مبتنی بر بهره‌گیری از کتاب‌ها و مقالات درباره سیاست بین‌المللی هند و به‌ویژه، سیاست خارجی آن در قبال اسرائیل در دوران نخست‌وزیری ناندرا مودی (۲۰۱۴-۲۰۲۴) خواهد بود و در تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل محتوای کیفی متون مرتبط «در پرتوی چارچوب مفهومی فرهنگ استراتژیک برگرفته از دیدگاه آلستیر جانستون» استفاده خواهد شد. بر همین اساس، داده‌های مرتبط با سیاست بین‌المللی هند و به‌ویژه، سیاست خارجی آن در قبال اسرائیل در دوران نخست‌وزیری ناندرا مودی (۲۰۱۴-۲۰۲۴) در بوطه تحلیل محتوای کیفی قرار خواهد گرفت.

۴. ورودی کلان فرهنگ استراتژیک هند در دوران نخست‌وزیری مودی

۴-۱. مؤلفه‌های محیط استراتژیک بین‌الملل هند

ظهور منطقه ژئوپلیتیک هند و آرام

امروزه منطقه پهناور اقیانوسی «هند و آرام»^۱ در مناسبات جهانی و رقابت‌های قدرت‌های بزرگ جایگاه برجسته‌ای یافته است. در این میان، هند اگرچه تاکنون یک سند رسمی در مورد استراتژی «هند و آرام» منتشر نکرده است اما ناندرا مودی در اجلاس شانگری لا دیالوگ سنگاپور در سال ۲۰۱۸ با کنار گذاشتن ملاحظات گذشته خود، حدود ده بار از اصطلاح «هند و آرام» استفاده کرد و این منطقه را از سواحل آفریقا تا سواحل قاره آمریکا تعریف کرد، و بدین ترتیب منطقه خلیج فارس و کشورهای جزیره‌ای اقیانوس هند را که از تعاریف رایج خارج شده‌اند، در تعریف خود جای داد (Roy-Chaudhury, 2018).

^۱ Indo-Pacific

محیط استراتژیک بین‌المللی هند چه در منطقه اقیانوس آرام و چه در منطقه اقیانوس هند در نتیجه ظهور چین و کاهش تمایل آمریکا برای تحمل هزینه‌های نظم بین‌المللی مبتنی بر قوانین، بسیار پیچیده‌تر از گذشته شده است. دیدگاه دولت نارندرا مودی بر این مفروضه استوار است که هند با یک دنیای چندقطبی مواجه است و آن را به عنوان یک نظم جهانی پایدارتر و عادلانه‌تر تصور می‌کند. این موضع هند به خوبی در اظهارات متعدد رهبران هند منعکس شده است. به عنوان مثال نارندرا مودی در سخنرانی خود در دومین اجلاس رایسینا دیالوگ در سال ۲۰۱۷ تأکید کرد: «قدرت سیاسی و نظامی پراکنده و توزیع شده است. چندقطبی بودن جهان و آسیایی که به شدت در حال چند قطبی شدن است، امروزه یک واقعیت غالب است و ما از آن استقبال می‌کنیم.» (MEA, 2017a).

روابط هند با ایالات متحده و جهان غرب

در طول دهه گذشته، رابطه امنیتی هند با ایالات متحده به سرعت رشد کرده است، به طوری که واشنگتن در سال ۲۰۱۶ هند را به‌عنوان «شریک اصلی دفاعی» خود تعیین کرد و در همان سال، دو کشور «یادداشت تفاهم تبادل لجستیک» را امضا کردند. پس از آن، دو کشور موافقت‌نامه بنیادی دیگری با عنوان «توافق‌نامه سازگاری و امنیت ارتباطات»، امضا کردند (Rajagopalan, 2020: 84).

این روند از چندین جهت به هند منافع زیادی رسانده است: (۱) از طریق دستیابی به طیف وسیعی از سلاح‌های متعارف پیشرفته و از طریق افزایش چشم‌گیر همکاری‌های دوجانبه در طیف وسیعی از مسائل، از مبارزه با تروریسم گرفته تا ثبات منطقه‌ای به تقویت امنیت هند انجامیده است؛ (۲) زمینه همکاری استراتژیک جدید و بزرگ با ژاپن و همچنین همکاری‌های پیشرفته با فرانسه، آلمان و بریتانیا را فراهم آورده است؛ (۳) یک شبکه استراتژیک قوی را در قالب گروه چهارجانبه گفت‌وگوی امنیتی موسوم به کواد پدیده آورده است؛ (۴) طیف وسیعی از همکاری‌های استراتژیک جدید با قدرت‌های منطقه‌ای، مانند اندونزی و سنگاپور در جنوب شرقی آسیا و اسرائیل، عربستان سعودی و امارات متحده عربی در خاورمیانه را در پی داشته است؛ و (۵) جایگاه هند را با تغییر قوانین رژیم عدم اشاعه هسته‌ای در جهت ایجاد استثنا برای این کشور با تسهیل عضویت آن در چندین سازوکار هسته‌ای ارتقا بخشیده است (Basrur, 2023: 192).

رقابت ژئوپلیتیکی با چین

اهمیت یافتن منطقه «هند و آرام» و مجاورت جغرافیایی هند با چین، خطر اصطکاک بین دو کشور را افزایش داده است؛ زیرا هریک برای تثبیت نفوذ خود در فضاهای استراتژیک رقابت می‌کنند و اگر چنین حوزه‌های نفوذی هم‌پوشانی داشته باشند، قطعاً درگیری وجود خواهد داشت. هند بارها تلاش کرده است حضور خود را در جنوب شرقی آسیا افزایش دهد، در حالی که چین هم به نوبه خود به دنبال افزایش رد پای خود در جنوب آسیا است (Chand, 2019: 19). ورود چین به اقیانوس هند و تلاش گسترده آن برای پیش‌برد ابتکار کمربند راه باعث در هند به‌عنوان یک تهدید نگریسته می‌شود؛ زیرا این تصور در دهلی‌نو وجود دارد که استراتژی "رشته مروارید" پکن، که در اطراف چندین تأسیسات بندری ساخته شده است که می‌توانند به‌طور بالقوه برای اهداف دریایی در منطقه اقیانوس هند اطراف هند مورد استفاده قرار گیرند (Paul, 2024: 24).

۲-۴. مؤلفه‌های محیط استراتژیک منطقه‌ای هند

تغییر نظم منطقه‌ای غرب آسیا: پیامدهای قیام‌های عربی

تغییر عوامل مربوط به تغییر نظم منطقه غرب آسیا به‌عنوان همسایه گسترده هند، همواره نقش مهمی در پیوندهای دهلی و تل‌آویو داشته است. پیش از این، تغییر محیط ژئوپلیتیک خاورمیانه پس از حمله عراق به کویت و کاهش اهمیت فلسطین برای جهان عرب، یکی از عواملی بود به طوری که در تغییر سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل و عادی‌سازی روابط با اسرائیل در ژانویه ۱۹۹۲ نقش داشت؛ زیرا به دنبال عادی‌سازی روابط کشورهای عربی خط‌مقدم، مانند مصر و اردن با اسرائیل، برای هند نیز دیگر بی‌معنا بود که سیاست مبهم و پنهانی را در رابطه با اسرائیل ادامه دهد. همین‌طور، با فروپاشی ساختارهای دولتی در جهان عرب پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، و مهم‌تر از همه تغییر نظم منطقه غرب آسیا در پی قیام‌های عربی ۲۰۱۱، هند دریافت که کشورهای بزرگ عربی در موقعیتی نیستند که بتوانند سیاست خارجی فعالی را دنبال کنند. این روند باعث شد موانع باقی مانده در توسعه روابط هند با اسرائیل کنار زده شوند (Ayoob, 2017). علاوه بر این، برخی عوامل چون جنگ‌های داخلی در سوریه، لیبی و عراق، ظهور داعش و رویارویی عربستان سعودی و ایران در منطقه، جنگ عربستان سعودی علیه یمن و چالش‌های داخلی کشورهای عربی، منازعه اعراب و اسرائیل را تحت‌شعاع قرار داد.

ظهور توافقی‌های ابراهیم

توافقی‌های موسوم به ابراهیم، یکی دیگر از عواملی بوده است که باعث افزایش تعامل هند با اسرائیل در دوران نخست‌وزیر مودی شده است. کاهش خصومت کشورهای بزرگ عربی مانند مصر، اردن، ترکیه، امارات متحده عربی، عربستان سعودی و بحرین با اسرائیل واقعیت‌های منطقه‌ای را تغییر داد و تأثیرات خود را بر نگرش استراتژیک هند نهاد. امضای توافق‌نامه ابراهیم در سال ۲۰۲۰ بین اسرائیل و امارات متحده عربی و به دنبال آن بحرین، موانع راهبردی هند را برای گسترش فعالانه روابط خود با اسرائیل از بین برد و درها را برای همکاری چندجانبه با کشورهای غرب آسیا به همراه اسرائیل به‌عنوان یکی از شرکا باز کرد. از این رو، هند به راحتی رویکرد «روابط متوازن» با اسرائیل و فلسطین را کنار نهاد و نوعی رابطه مستقل هم با تشکیلات خودگردان فلسطین و هم اسرائیل برقرار ساخت، در نتیجه قادر شد که سیاست عمل‌گرایانه‌تری را با تمرکز بر تأمین بهتر منافع خود دنبال کند (Kumar, 2024:70).

به حاشیه رفتن مسأله فلسطین در جهان عرب

برای سال‌های متمادی، هند طرفدار برقراری روابط ظریف و پنهان با اسرائیل بود. هند که از لحاظ تاریخی به آرمان فلسطین متعهد بود، نمی‌توانست با تعدیل مواضع خود درباره اسرائیل، روابط خود با جهان عرب را به خطر بیندازد. اما پویایی‌های محیط استراتژیک خاورمیانه پس از پایان جنگ سرد، همواره بستر مناسبی برای تقویت بیشتر روابط هند با اسرائیل بدون به خطر انداختن روابطش با دیگر کشورهای منطقه فراهم کرده است. از این رو، در نتیجه تمرکز رژیم‌های عربی بر بقای سیاسی خود، بار دیگر اهمیت مسأله فلسطین برای جهان عرب کاهش یافت و حمایت منطقه‌ای از فلسطین به حداقل رسید و به ایران محدود شد. این روندهای منطقه‌ای همراه با تضعیف تشکیلات خودگردان، به نفع سیاست اسرائیلی هند عمل کرد. بر همین اساس، دولت مودی از توجه کمتر جهان عرب به فلسطینی‌ها بهره برد و توانست گام‌هایی به سوی نزدیکی با اسرائیل بردارد (Kumaraswamy, 2022: 73).

نگرانی‌ها و منافع مشترک هند با کنش گران غرب آسیا

دولت مودی همچون دیگر رهبران هند، اقیانوس هند را منطقه استراتژیک پیرامون خود تلقی می‌کند و به دنبال مشارکت‌های جدید با کشورهای آفریقایی و غرب آسیا می‌باشد. در عین حال، به دلیل نگرانی‌های روزافزونش از ایران و پاکستان و روابط استراتژیک رو به رشدش با هند، اقیانوس هند اهمیت زیادی نیز برای اسرائیل یافته است. از نظر تاریخی، اسرائیل اقیانوس هند را به‌عنوان منطقه

ترانزیت برای ارتباط خود با کشورهای شرق می‌بیند، به‌ویژه این که به علت تخاصم با کشورهای عربی، نمی‌تواند از مسیرهای زمینی استفاده کند. اسرائیل به گذرگاه‌های مهم اقیانوس هند، تنگه باب‌المندب، که تمام صادرات آن به جنوب و شرق آسیا از آن عبور می‌کند، توجه ویژه‌ای دارد (Inbar, 2017: 377). در این میان، منافع هند با حضور بیشتر اسرائیل در اقیانوس هند در تضاد نیست؛ زیرا نگرانی مشترکی با تل‌آویو در زمینه ظهور احتمالی و بالقوه محور پاکستان-چین-ایران در اقیانوس هند دارد. این مسأله باعث هم‌افزایی هر چه بیشتر همکاری‌های دو طرف در اقیانوس هند به‌ویژه در جریان هدف قرار دادن کشتی‌های اسرائیلی توسط انصارالله یمن در سال ۲۰۲۳ شده است، به طوری که نارندرا مودی در تماس تلفنی با بنیامین نتانیاو، «نگرانی مشترک خود در مورد امنیت تردد دریایی» را اعلام داشت (The Hindu, 2023). علاوه بر این، هند و اسرائیل و کشورهای عرب همسو با غرب، با این چالش مشترک روبه‌رو هستند که ایالات متحده در حال بازتنظیم سیاست خارجی و کاهش تعهدات خارجی خود است. در نتیجه، این کنش‌گران به ساختارهایی نیاز دارند که امکان همکاری استراتژیک بلندمدت بین آن‌ها را فراهم کند (Spyer, 2023). سرانجام، نگرانی هر سه کنش‌گر از اسلام سیاسی و هم‌گرایی تصورات تهدید بین اسرائیل و امارات متحده عربی، به‌ویژه در مورد ایران، با منافع امنیتی هند در مورد تأمین امنیت جریان بی‌وقفه انرژی نفت از خلیج فارس درهم تنیده شده است.

۳-۴. خروجی: بازتفسیر فرهنگ استراتژیک در پرتو تغییرات در محیط استراتژیک هند

تلاش هند در دوران نخست‌وزیری نارندرا مودی برای توازن قدرت در منطقه هند و آرام، باعث بازتفسیر تفکر استراتژیک هند در رابطه با برخی مناطق و کنش‌گران به‌ویژه ایالات متحده شده است. نارندرا مودی در نطق خود در جلسه مشترک کنگره ایالات متحده در ژوئن ۲۰۲۳، بدون نام بردن از چین، اظهار داشت که «ابراهیم تیره اجبار و تقابل بر منطقه هند و آرام سایه افکنده است. ثبات منطقه به یکی از دغدغه‌های اصلی مشارکت ما تبدیل شده است.» (MEA, 2023). این بازآفرینی فرهنگ استراتژیک هند در دوران مودی به چند جهت باعث نزدیکی هر چه بیشتر هند و اسرائیل شده است: نخست این که هند در بحبوحه تشدید رقابت ژئوپلیتیکی در آسیا، به اسرائیل به‌عنوان دروازه‌ای برای نزدیک شدن به ایالات متحده نگاه می‌کند (Kaura, 2019: 7). رقابت با چین در آسیا، یکی از دلایل اصلی هم‌گرایی بین ایالات متحده، اسرائیل و هند است. در این میان، موقعیت استراتژیک ایران در اقیانوس هند به نفع چین است و طرح‌های استراتژیک آمریکا را برای آینده در مقابله با هر نوع تهدیدی از سوی چین به خطر می‌اندازد. از این رو، ایالات متحده و اسرائیل به‌عنوان متحد آمریکا مایل هستند

که اقیانوس هند را تحت کنترل یک کشور دوست همچون هند نگه دارند. بر این اساس، تشکیل اتحاد غیررسمی ایالات متحده، هند و اسرائیل را می‌توان در راستای حفاظت و ارتقای منافع ژئواستراتژیک در منطقه درک کرد (Khanum & Moiz, 2020: 402-3).

دوم این که هند برای ایجاد توازن درونی و توازن بیرونی در برابر چین؛ پیگیری اهداف استراتژیک بلندپروازانه خود برای رسیدن به جایگاه بازیگر بزرگ در معادلات سیاست بین‌الملل؛ مطرح ساختن خود به‌عنوان جایگزین چین به‌عنوان کارخانه جهانی و همچنین ایجاد یک زنجیره ارزش جهانی موازی، نیاز به شرکایی همچون اسرائیل به‌عنوان منبع فن‌آوری دارد. از این‌رو، کریدور هند-خاورمیانه-اروپا در واقع جایگزینی برای ابتکار کمربند-راه چین است (Motwani, 2023). علاوه بر این، هند با تدوین استراتژی «رشته مروارید» در واکنش به ابتکار کمربند راه چین، حضور نظامی خود را در اقیانوس هند تقویت کرده، و به‌دنبال نوسازی ناوگان دریایی خود به کمک اسرائیل است (Birvadker, 2016: 89).

سوم این که برخی کشورهای عربی خلیج فارس تمایل داشتند به اسرائیل به‌عنوان یک متحد نگاه کنند، و از این رو، دولت مودی مطمئن بود که پیوند استراتژیک با دولت نتانیاهو با واکنش منفی در جهان عرب روبرو نخواهد شد. به اعتقاد کوماراسوامی، هند در گام اول، ادغام اسرائیل در سیاست بزرگ‌تر غرب آسیایی خود را آغاز کرد (Kumaraswamy, 2024: 408). در این چارچوب، هند از عادی‌سازی روابط بین اسرائیل و امارات متحده عربی استقبال کرد و آن‌ها را به‌عنوان «شریک‌های استراتژیک» کلیدی خود به رسمیت شناخت (Bhamidipati, 2024: 145). در نتیجه، فضا برای ابتکارات چندجانبه همچون کواد کوچک خاورمیانه و کریدور ارتباطی هند-خاورمیانه-اروپا فراهم شد.

۵. ورودی‌های خرد فرهنگ استراتژیک هند در دوران نخست‌وزیری مودی

۱-۵. مؤلفه‌های استراتژی کلان هند

میراث تاریخی و فرهنگی

تاریخ و میراث فرهنگی همواره به‌عنوان یکی از ورودی‌های فرهنگ استراتژیک بر سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل تأثیر زیادی داشته است. هند فعالانه با پناهندگان یهودی در جنگ جهانی دوم در اروپا همکاری نمود اما تحت تأثیر تجربیات تلخ هند از استعمار، به‌ندرت تماس‌های دولتی بین هند و اسرائیل در دهه‌های ۱۹۵۰-۱۹۶۰ وجود داشت (Chawla Singh, 2012: 28-29). ملی‌گرایان هندو برخلاف ملی‌گرایان سکولار، تمایل داشته‌اند که سرنوشت خود را با جنبش صهیونیسم به‌عنوان وارث دو تمدن

قدیمی مقایسه نمایند. آن‌ها با ایده صهیونیسم در تقابل با مسلمانان هم‌ذات‌پنداری می‌کردند و همانند صهیونیسم معتقدند مردم هند اساساً هندو هستند و هندوئیسم در نهایت فرهنگ نژادی آنهاست. آن‌ها از آلودگی نژادی یا تسخیر جمعیتی توسط مسلمانان یا اعراب یا فلسطینیان ابراز ناخرسندی می‌کنند (Essa, 2023: 60). جریان ملی‌گرایی هندو به رهبری سازمان داوطلبان میهن‌پرست^۱ همواره در قبال رنج‌ها و آمال ملی‌گرایی یهود هم‌دردی نشان می‌داده‌اند. ملی‌گرایان هندو صهیونیسم را تحسین کرده‌اند و سعی در ایجاد پیوند با قوم یهود داشته‌اند (Iqbal Dar, 2022: 3).

با روی کارآمدن دولت نارندرا مودی در سال ۲۰۱۴، جریان ملی‌گرایی هندو به نیروی سیاسی مسلط در صحنه سیاست داخلی تبدیل شده است. ملی‌گراهای هندو، هند را یک موجودیت تمدنی هندو می‌دانند و هدف خود را ترویج و حمایت از فرهنگ هندو، نمادها، و ارزش‌های آن می‌دانند. دیدگاه سیاست خارجی آن‌ها به واقع‌گرایی نزدیک‌تر است؛ زیرا اولویت را به امنیت ملی می‌دهند. آن‌ها تنوع فرهنگی در داخل و اتحاد پاکستان و چین در خارج را نوعی تهدید تمدنی علیه هند می‌دانند. و احساس می‌کنند هندو قربانی سکولاریسم نهرویی و سیاست نرم در قبال پاکستان و چین شده است (Shah, 2020: 873).

نیازهای امنیتی

یکی دیگر از ورودی‌های فرهنگ استراتژیک هند، توجه به اهداف امنیتی بوده است. مطابق با دیدگاه جانستون می‌توان استدلال کرد که مفروضات رهبران هند درباره سیاست عملیاتی این کشور در زمینه امنیت، بر شکل‌گیری مشارکت استراتژیک هند و اسرائیل در دوران نارندا مودی تأثیر گذاشته است؛ پیشتر، به دلیل تسلط فرهنگ محافظه‌کاری برهمن و مقاومت در برابر تغییر، فرهنگ استراتژیک هند بر پایه نوعی جهت‌گیری دفاعی استوار بود. بنابراین، از زمان تدوین جهان‌بینی غیرمتعهد در دوران حزب کنگره، خودمختاری استراتژیک محور تفکر امنیتی هند بوده است. در راستای این سیاست، هند به هیچ ائتلاف نظامی نمی‌پیوست و در شرایط جنگ سرد نیز یک دولت دست‌نشانده یا وابسته تبدیل نشد. در نتیجه این جهان‌بینی، هند رویکرد میانه‌ای را در قبال هر موضوع بین‌المللی اتخاذ می‌کرد. در دوران پس از جنگ سرد، این تفکر امنیتی نوعی انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری به هند داد. هند همچنان از خویشتن-داری استراتژیک پیروی می‌کرد و حل و فصل اختلافات را از طریق مذاکره ترجیح می‌داد. با پیروی از

¹ Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS)

همین منطوق، دکترین هسته‌ای این کشور نیز با حمایت از سیاست «عدم استفاده از ضربه اول» به دنبال ایجاد حداقل بازدارندگی هسته‌ای معتبر بود (Paranjpe, 2020: 119).

در دوران مودی نیز ادراک رهبران هند این است که این کشور با مجموعه‌ای متنوع از تهدیدها در حوزه‌های متعارف، غیرمتعارف و هسته‌ای از سوی چین و پاکستان مواجه است. آن‌ها مراکز لجستیکی و تدارکاتی چین در اقیانوس هند را به زیان مزیت جغرافیایی خود در منطقه می‌دانند و بر این باورند که بندر گوادر پاکستان به‌عنوان یک پایگاه نظامی احتمالی در آب‌های عمیق برای نیروی دریایی چین عمل می‌کند (Zhao & Munadi, 2023: 497).

بنابراین ظهور تهدیدهای متعارف از سوی چین و پاکستان و تهدیدهای غیرمتعارف ناشی از گروه‌های شبه‌نظامی و چیزی که مقامات هند آن را تروریسم فرامرزی می‌نامند، هند را وادار کرد تا در سیاست‌های امنیتی خود تجدیدنظر کند. در این میان، جنبش ملی‌گرایی هندو نیز سیاست عدم‌تعهد و دیپلماسی صلح را به‌عنوان یک رویکرد منفعلانه رد می‌کند و با اشاره به تغییر محیط استراتژیک هند، خواستار اتخاذ یک رویکرد واقع‌گرایانه‌تر برای رقابت با چین و مقابله با تهدیدهای امنیتی پاکستان و سایر تهدیدهای غیرسنستی و مربوط به امنیت داخلی است (Paranjpe, 2020: ۱۴۷).

اهداف توسعه اقتصادی

مطابق با دیدگاه جانستون، سیاست عملیاتی یک کشور چون اهداف اقتصادی نیز یکی از مهم‌ترین عناصر شکل‌دهنده به فرهنگ استراتژیک بوده است. از این رو، درست همان گونه که هند پس از استقلال، با اتخاذ رویکرد مبتنی خودکفایی اقتصادی گاندی موسوم به جنبش "سوادشی"^۱ به دنبال استقلال اقتصادی از امپریالیسم بریتانیا بود (Rani Deka, 2020: 2587)، امروز نیز تقریباً همه مکاتب تفکر استراتژیک در هند، توسعه اقتصادی را به معنای وسیع‌تری درک می‌کنند. توسعه اقتصادی در حال حاضر نه تنها یک دغدغه استراتژیک برای اهداف داخلی است، بلکه نقش آن در تبدیل هند به یک قدرت بزرگ قابل احترام در سطح بین‌المللی، به رسمیت شناخته شده است.

بنابراین سیاست خارجی و دیپلماسی اقتصادی این کشور به دنبال دسترسی به منابع و مواد خام، و بازارهای سرمایه و فن‌آوری سوق داده شده است. در نتیجه این استراتژی جدید اقتصادی، یک اقتصاد به‌سرعت در حال رشد، شاخص اصلی ظهور هند بوده است، به طوری که در سال ۲۰۲۴، هند با تولید

¹ swadeshi

ناخالص داخلی ۳.۹۱ تریلیون دلار (بر حسب دلار اسمی)، به پنجمین اقتصاد بزرگ جهان تبدیل شد. از نظر برابری قدرت خرید، این رقم به 16.19 تریلیون دلار می‌رسد و در نتیجه، هند پس از چین و ایالات متحده به سومین اقتصاد بزرگ جهان است (World Bank, 2024). برخی برآوردها نیز نشان می‌دهد هند که با نرخ رشد سالانه ۵ تا ۷ درصد، تا سال ۲۰۳۰، پس از چین و ایالات متحده به سومین اقتصاد بزرگ از نظر دلار اسمی تبدیل شود و احتمالاً تا سال ۲۰۵۰ به رتبه دوم برسد (Paul, 2024: 53-54).

علی‌رغم این آمارها، هند هنوز در بسیاری از معیارهای جایگاه جهانی راه درازی در پیش دارد. همان‌طور که تجربه چین نشان می‌دهد، برای یک قدرت در حال ظهور، ورود به تجارت بین‌المللی و سرمایه‌گذاری برای دستیابی به یک ارتقای سریع جایگاه ضروری است. برای این منظور، هند نیاز به تغییر اساسی به سمت صنایع تولیدی و گسترش ارائه خدمات خود دارد. شرکت‌های خارجی به دلیل کمبود مهارت، کمبود زیرساخت و همچنین موانع سیاسی و دیوان‌سالارانه، هنوز مایل به سرمایه‌گذاری عمده در هند، مانند چین، نیستند (Paul, 2024: 19). از این رو، دولت مودی به دنبال ایجاد مشارکت‌های گسترده جهت توسعه هند و کسب جایگاه قدرت بزرگ است. تأکید وی بر شعارهایی چون «همه با هم برای کمک به توسعه» و طرح ابتکاراتی همچون «تولید در هند» و «هند دیجیتال» نشان‌دهنده رویکرد استراتژیک وی در قبال توسعه و اقتصاد است (Paranjpe, 2020:121).

گفتمان دیپلماتیک نارندرا مودی

دولت مودی برای حفظ استقلال و انعطاف‌پذیری استراتژیک خود و در عین حال کاهش خطرات ناشی از عدم قطعیت‌های نظم بین‌المللی، گفتمان دیپلماتیک جدید و متفاوت از گفتمان نهر و به‌کار برده است. مرور رفتار سیاست خارجی هند و تأکید بیانیه‌های مقامات این کشور بر مفاهیمی چون «دنیای چندقطبی»، «اقیانوس هند و آرام باز و آزاد»، «چندجانبه‌گرایی»، «خودمختاری استراتژیک» و «سیاست چندهمسویی»^۱ (Jaishankar, 2020)، نشان می‌دهد که دهلی‌نو با توجه به محیط ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک پیچیده خود، به‌دنبال مشارکت‌های متنوع و موازی جهت رسیدن به آمال دیرینه خود به‌عنوان یک قدرت بزرگ است. محققان این گفتمان دیپلماتیک هند را به‌عنوان سیاست «حفاظ‌بندی»^۲ مفهوم‌سازی کرده‌اند (Rajagopalan, 2020: 80). سیاست «حفاظ‌بندی» هند به‌عنوان یک استراتژی

¹ Multi-Alignment Policy

² Hedging Policy

چندوجهی، ترکیبی از سیاست‌های محتاطانه و مشارکتی را شامل می‌شود. این راهبرد به هند کمک می‌کند تا با تعامل همزمان با همه بازیگران از طریق سیاست درهای باز و پیروی از ترتیبات اقتصادی و امنیتی متنوع و انعطاف‌پذیر همکاری کند (Kara, 2025: 5).

علاوه بر این، دولت مودی به‌جای اصول پانچشیل^۱ نهرو، با طرح اصول پنج‌گانه ملهم از هندوئیسم، اصول پانچمریت^۲ (عزت و شرافت؛ تعامل و گفت‌وگو؛ رفاه مشترک؛ امنیت منطقه‌ای و جهانی؛ و فرهنگ و تمدن)^۳ را به‌عنوان ستون سیاست خارجی هند قرار داد (Barik, 2021: 81-3). دولت نارندرا مودی همچنین با ارائه گفتمان دیپلماتیک «جهان یک خانواده است»، تلاش کرده است هویت هند را به‌عنوان یک بازیگر جهانی فراتر از دوگانه شرق و غرب بازنمایی نماید. این نوآوری‌های مفهومی نیز باعث ورود هند به مشارکت‌های جدیدی شده است (Pate, 2020: 25).

۲-۵. خروجی ورودی‌های خرد: بازتاب فرهنگ استراتژیک در استراتژی کلان هند

واقع‌گرایی امنیتی

در نتیجه تفکر استراتژیک جدید، هند برای مقابله با تهدیدهای امنیتی خود، تلاش کرده است مشارکت‌های امنیتی جدیدی را شکل دهد. به‌دلیل تشدید چالش‌های امنیتی ناشی از چین و پاکستان، نیاز به نوسازی نیروهای مسلح و دست‌یابی به تسلیحات و فن‌آوری پیشرفته، هند روابط نظامی و استراتژیک خود را با اسرائیل تعمیق بخشیده است. در این میان، برخی شکست اطلاعاتی هند در طول حملات پاتانکوت و یوری و درگیری‌های مرزی با چین، هند به دنبال شرکای قابل‌اعتمادی مانند اسرائیل است که در پهپادها و سامانه‌های نظارتی تخصص دارد و از سوی دیگر، به دلیل فقدان فن‌آوری‌های بومی برای افزایش نظارت در مرزهای خود، رادارهایی را از اسرائیل خریداری کرده است (Kumar, 2024: 69-70).

علاوه‌براین، از آن‌جا که متخصصان امنیت ملی در هند و اسرائیل، احساس تهدید مشترکی از ناحیه همسایگان خود دارند، این مساله باعث نزدیکی دو طرف در موضوعات امنیتی و حرکت آنها به سوی شکل‌دهی به نوعی مشارکت استراتژیک شده است (Rajiv, 2023: 9). این مشارکت استراتژیک در افزایش خریدهای نظامی هند از اسرائیل در دوران نخست‌وزیر مودی منعکس شده است. در حالی که بین

¹ Panchsheel

² Panchamrit

³ Sampan; Samvad; Samriddhi; Suraksha and Sanskriti evam Sabhyata

سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۰، ۱۵ درصد از کل صادرات تسلیحات اسرائیل به هند انجام می‌شد. تا اواسط دهه ۲۰۰۰، این رقم به ۲۷ درصد افزایش یافت و هند طیف خریدهای خود مانند تجهیزات نظارتی، پهپادها و موشک‌های زمین به هوا را گسترش داد. بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰، هند حدود ۱۰ میلیارد دلار برای تسلیحات اسرائیلی هزینه کرد. از زمان روی کار آمدن نارندرا مودی در سال ۲۰۱۴، حدود ۴۲.۱ درصد از کل صادرات تسلیحات اسرائیل به هند رسیده است (Essa, 2022).

هند و اسرائیل همچنین تعریف مشترکی از تروریسم دارند و مقابله با عملیات شبه‌نظامیان در مرزها و داخل خاک خود را با برچسب مبارزه با تروریسم توجیه می‌کنند. این درک مشترک از تهدید شبه‌نظامیان باعث نزدیکی هر چه بیشتر دو طرف شده است. به همین دلیل، مودی در مقاله‌ای مشترک با نتانیاهاو تأکید کرد:

ما هر دو تهدیدی را که تروریسم برای کشورهايمان و صلح و ثبات جهانی ایجاد می‌کند به رسمیت می‌شناسیم... هند و اسرائیل متعهد به همکاری با یکدیگر برای مبارزه با این فاجعه هستند (Modi, & Netanyahu, 2017). در این چارچوب، هند که سابقه چشم‌گیری در مقابله با حملات فرامرزی شبه‌نظامیان دارد، به اسرائیل به‌عنوان یک الگو نگاه می‌کند. از همین رو، به دنبال عملیات حماس در ۷ اکتبر ۲۰۲۳، مودی برای نشان دادن همدردی خود با نتانیاهاو اعلام کرد: « ما شما را درک می‌کنیم» (Motwani, 2023).

واقع‌گرایی فرهنگی

از زمان به قدرت رسیدن مودی، فرهنگ سیاسی ملی‌گرایی هندو سیاست‌های امنیتی و خارجی هند را شکل داده است که در گسترش روابط هند و اسرائیل نیز منعکس شده است. اکنون در بیانیه‌های مشترک رهبران هند و اسرائیل، عبارت‌هایی چون «سابقه هزارساله پیوند بین مردم ما»، «پیوند باستانی» و «دو مهد تمدن» برای نشان دادن پیوندها بین دو طرف به‌کار می‌رود (MEA, 2017b). در این باره، نارندرا مودی نیز با اشاره به پیوند دیرینه قوم یهود با هند از طریق دیاسپورای یهود، خاطر نشان می‌سازد که سربازان هندی در جنگ جهانی اول جنگیدند و جان خود را فدا کردند تا حیفا را آزاد کنند، و همین واقعیت گواهی بر نزدیکی مستمر دو ملت بوده است (Modi, 2017).

بنابراین، ایدئولوژی هندوتوای حزب بهاراتیا جانانا، متحد طبیعی خود را در صهیونیسم یافته است، به گونه‌ای که هر دو ریشه در ملی‌گرایی‌های انحصارگرایانه دارند و با دگری‌سازی و بدنام کردن اقلیت‌ها، به‌ویژه مسلمانان، متحد شده‌اند. برای ملی‌گرایان هندو، اسرائیل الگویی برای مقابله با تروریسم و

تجزیه‌طلبی است. آن‌ها اسرائیل را ملتی دوست برای حمایت از خود در مقابله با این تهدید تروریسم می‌دانند (Shah, 2020: 873).

عمل‌گرایی اقتصادی

نیاز هند به مشارکت‌های جدید جهت توسعه اقتصادی خود، در شکل‌گیری روابط هند و اسرائیل نقش به‌سزایی داشته است. در دوران دولت مودی نگاه به اسرائیل به‌عنوان تأمین‌کننده نیازهای توسعه‌ای هند تقویت شده است. در این چارچوب، هند در نظر دارد از طریق ابتکار مودی یعنی «تولید در هند»، مشارکت اقتصادی سودمند متقابل با تل‌آویو ایجاد نماید. این موضوع در بیانیه وزارت خارجه هند نیز منعکس شده است:

هند بیش از گذشته متعهد به تقویت روابط با اسرائیل است. روابط با اسرائیل نیز عمدتاً به این دلیل بود که اسرائیل یک «دموکراسی کارکردی» است و «اقتصاد آن آینده‌نگر و مدرن است» و بنابراین برای نیازهای اقتصادی رو به رشد هند مناسب است (MEA, 2016).

در این میان، فن‌آوری اسرائیل و تخصص پیشرفته آن در بخش‌های مختلف به اقتصاد هند در زمینه‌هایی مانند مدیریت آب، کشاورزی، امنیت سایبری و مراقبت‌های بهداشتی کمک کرده است. سیاست‌گذاران هند با درک ظرفیت‌های اسرائیل در زمینه اقتصاد و فن‌آوری، به‌دنبال راه‌های تعمیق روابط با تل‌آویو برای حل مشکلات مرتبط با توسعه اقتصادی هند بوده‌اند (Kumar, 2024:70).

در نتیجه، روابط هند و اسرائیل اکنون متنوع شده است و شامل بخش‌های دانش‌بنیان مانند فن‌آوری اطلاعات و نرم‌افزار، تحقیقات فضایی، فن‌آوری پزشکی و بیوتکنولوژی می‌شود (Blarel, 2015: 475). دو طرف همچنین برای تحقق ظرفیت‌های اقتصادی دوجانبه، در حال مذاکره برای توافق‌نامه تجارت آزاد هستند. نهایی شدن توافق‌نامه تجارت آزاد، نشان‌دهنده تعهد دو طرف برای ترسیم یک مشارکت بلندمدت است. در این چارچوب، حجم تجارت دوجانبه در سال ۱۹۹۲ به زحمت ۲۰۰ میلیون دلار می‌شد و عمدتاً شامل تجارت الماس بود، ولی با تحولات چشم‌گیر در روابط دو طرف در دوران نارندرا مودی، این رقم به حدود ۱۰.۷۷ میلیارد دلار در سال مالی ۲۰۲۲-۲۰۲۳ رسید. با این حال، در سال مالی ۲۰۲۳-۲۰۲۴، به دلیل وضعیت امنیت منطقه‌ای و اختلال در مسیرهای تجاری، حجم تجارت دوجانبه به رقم ۶.۵۳ میلیارد دلار کاهش یافت (Bhamidipati, 2024: 146).

راهبرد چندهمسویی

اسرائیل جایگاه مهمی در «سیاست چندهمسویی» هند در قبال غرب آسیا دارد. تشکیل گروه نوظهور کواد خاورمیانه که از آن به عنوان «اتحاد هند-ابراهیم» نیز یاد می‌شود، نشان‌دهنده انحراف قابل توجهی از سیاست خارجی هند در گذشته است؛ زیرا اکنون هند برای افزایش تعامل خود با اسرائیل نیازی به پیوند زدن آن با رابطه خود با جهان عرب و ایران ندارد (Kumaraswamy, 2021). علاوه بر این، ابتکار کریدور هند-خاورمیانه-اروپا^۱ بازتابی از تغییر بنیادین در سیاست خارجی هند در خاورمیانه است؛ زیرا رویکرد حفظ فاصله از ایالات متحده، اسرائیل و کشورهای خلیج فارس درباره مسائل منطقه‌ای، که برای سال‌ها سیاست مفروض هند بود، کنار گذاشته شده است (Mohan, 2021). در نتیجه، دولت مودی در جریان اجلاس سران گروه بیست در سال ۲۰۲۳، یک گام دیگر را برای تقویت رابطه با اسرائیل برداشت و فراتر از روابط دوجانبه، تل‌آویو را در سیاست گسترده غرب آسیایی خود ادغام نمود (Kumaraswamy, 2024: 409). در این میان، هند به اسرائیل به عنوان دروازه ورود به اروپا نگاه می‌کند و بندر حیفا نیز بخشی جدایی‌ناپذیر از این کریدور پیشنهادی است (Suri et al, 2024: 3) هند در راستای گفتمان‌های دیپلماتیک جدید مودی، فراتر از مفهوم «همسایگی گسترده» به رابطه دهلی‌نو و تل‌آویو نگاه می‌کند و آن را از منشور تعامل جهانی به جای منشور منطقه‌ای خاص می‌نگرد (Pate, 2020: 23-28). این موضوع در سخنرانی جیشنکار وزیر خارجه هند در اولین سفرش به اسرائیل در جمع جامعه یهودی هند، چنین منعکس شده است: دو کشور ما ارزش‌های دموکراسی و کثرت‌گرایی مشترک دارند. ما همچنین برخی از فلسفه‌های تمدنی راهنمای خود را به اشتراک می‌گذاریم: «جهان یک خانواده است» در هند و «شفای جهان»^۲ در اسرائیل (India Today, 2021).

نتیجه‌گیری

این نوشتار به بررسی تأثیر فرهنگ استراتژیک بر سیاست خارجی هند در قبال اسرائیل پرداخته است. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که فرهنگ استراتژیک هند پس از استقلال، تحت تأثیر ورودی‌های جدید کلان همچون محیط استراتژیک و استراتژی‌های کلان این کشور در دوران نازندرا مودی بازآفرینی شده است، به طوری که شاهد تحول فرهنگ استراتژیک هند از رویکرد آرمانی-اخلاقی به رویکرد واقع-گرایانه‌تر هستیم. این تغییر به معنای انکار نقش فرهنگ استراتژیک به عنوان یک متغیر تعیین‌کننده نیست،

¹ -IMEC

² Tikun Olam

بلکه بازتفسیر آن در قالب ملی‌گرایی هندو است. در نتیجه، نزدیکی هند و اسرائیل صرفاً اقدام تاکتیکی و تصمیم سیاسی نیست، بلکه بازتاب نوعی درک فرهنگی از تهدیدها و فرصت‌های جدید این کشور در محیط استراتژیک خود است؛ که در آن، اسرائیل به‌عنوان یک شریک استراتژیک در استراتژی کلان دولت مودی برای رسیدن به جایگاه یک قدرت در حال ظهور دیده می‌شود. بدین ترتیب، در درجه نخست، تغییرات در محیط استراتژیک هند یعنی ظهور چین و نگرانی مقامات هند از یک نظم آسیایی تک‌قطبی، باعث شد هند در دوران نارندرا مودی با ترک جهان‌بینی نهرو و سیاست دیرینه و محافظه‌کارانه عدم‌تعهد، مشارکت‌های جدیدی با کشورهای هم‌فکر در منطقه هند و آرام شکل دهد. تحولات در منطقه غرب آسیا همچون کاهش اهمیت فلسطین برای جهان عرب و ضعف قدرت‌های عربی پس از قیام‌های عربی ۲۰۱۱ و عادی‌سازی روابط کشورهای عربی خلیج فارس با اسرائیل در قالب توافق‌های ابراهیم، نزدیکی هند و اسرائیل را بیشتر تسهیل کردند.

علاوه بر این، عواملی در سطح خرد همچون هم‌گرایی ایدئولوژیک بین جریان ملی‌گرایی هندو با جنبش صهیونیسم؛ اهمیت اسرائیل به‌عنوان منبع فن‌آوری در سیاست‌های توسعه اقتصادی هند؛ ادراک مشترک تل‌آویو و دهلی‌نو درباره تهدیدات امنیتی؛ نیاز هند به تجهیزات پیشرفته نظامی اسرائیل؛ و جایگاه مهم اسرائیل در گفتمان جدید دیپلماتیک هند، در نزدیکی هر چه بیشتر دو طرف بعد از سال ۲۰۱۴ به بعد تأثیر زیادی داشته‌اند. بنابراین، مشارکت استراتژیک هند و اسرائیل در دولت نارندرا مودی، بیش از آن که نتیجه تغییرات ساختاری در سطح نظام بین‌الملل یا تصمیم سیاسی رهبری این کشور باشد، حاصل تکوین فرهنگ استراتژیک هند از سه مرحله نهروگرایی (۱۹۹۰-۱۹۴۷)، عمل‌گرایی اقتصادی (۲۰۱۳-۱۹۹۰) و واقع‌گرایی فرهنگی (از سال ۲۰۱۴ تا کنون) می‌باشد. با این حال، باید توجه داشت که توجه به فرهنگ استراتژیک به‌عنوان متغیری که به تصمیمات رهبران هند در قبال اسرائیل شکل می‌دهد، ما را از تبیین‌های کامل‌تر و رضایت‌بخش‌تر درباره سیاست خارجی هند، بی‌نیاز نمی‌کند. همانند مطالعه سیاست خارجی هر کشور دیگر، یکی از محدودیت‌های تحقیق درباره سیاست خارجی هند دسترسی به اطلاعات و داده‌های پشت پرده برخی از تصمیمات سیاست خارجی این کشور به‌ویژه در قبال اسرائیل است. تحقیقات آتی می‌توانند با استدلال‌های راه‌گشا درباره فرآیندهای بوروکراتیک و سازمانی یا نظریه‌های شناختی و اجتماعی-روانشناختی و ادبیات روش‌های تحلیل سیاست خارجی به این خلأ تحقیقاتی پاسخ دهند.

References

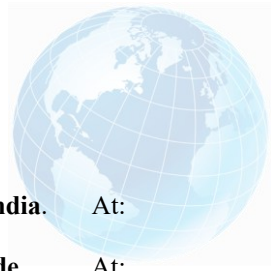
- Ayoob, M. (2017). What Brought India and Israel Together. **National Interest**. At: <https://nationalinterest.org/feature/what-brought-india-israel-together-21491>
- Bajpai, K (2020). Indian Strategic Culture. in Michael R. Chambers. **South Asia in 2020: Future Strategic Balances and Alliances**. Washington DC.: US Army War College Press.
- Barik, S. S. (2021). The Concoction of Panchsheel and Panchmrit: A New Perspective in India's Foreign Policy. **Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities**. 9(2), 80-88.
- Basrur, R. (2023). **Subcontinental Drift: Domestic Politics and India's Foreign Policy (South Asia in World Affairs)**. New York: Georgetown University Press.
- Bhamidipati, G. K. (2024). Strategic Autonomy and India's Foreign Policy Towards the GCC, Israel and Iran from 1992 to 2022: Exploring the Kautilyan Foreign Policy Principles. **PhD Dissertation**. submitted to the faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Birvadker, O (2016). Changes in Indian Foreign Policy: The Case of Israel and the Palestinians. **Strategic Assessment**, 18 (4), 85-95.
- Blarel, N. (2014). Redefining India's Grand Strategy? The Evolving Nature of India's Israel Policy. in Kanti Bajpai Saira Basit V. Krishnappa. **India's Grand Strategy: History, Theory, Cases**. New Delhi: Routledge.
- Blarel, N. (2015). **The Evolution of India's Israel Policy: Continuity, Change, and Compromise since 1922**. London: Oxford University Press.
- Booth, K. (1979). **Strategy and Ethnocentrism**. New York: Holmes & Meier.
- Chand, B. (2019). Dynamics of Rivalry between Geographically Contiguous Regional Powers: The Case of Sino-Indian Competition. **Asian Politics & Policy**. 11(1), 122-143.
- Chawla S. M. (2012), Indians and Israelis: Beyond Strategic Partnerships. **Israel Studies**.17(3), 22-44.
- Chinoy, S. R. & Pradhan, P. K. (2024), **India's Policy Towards West Asia: The Modi Era**. London: Pentagon Press.
- Essa, Azad (2022). India and Israel: The Arms Trade in Charts and number. **Middle East Eye**. At: <https://www.middleeasteye.net/news/india-israel-arms-trade-numbers>
- Inbar, E. (2017). Israel and India: Looking Back and Ahead. **Strategic Analysis**. 41(4), 369-383.
- India Today (2021). **India, Israel share similar challenges from radicalism, terrorism: EAM Jaishankar**. Oct 18. At: <https://www.indiatoday.in/india/story/india-israel-share-similar-challenges-jaishankar-1866059-2021-10-18>.
- Iqbal Dar, A. (2022). Party politics and India's relations with Israel. **Israel Affairs**. **Israel Affairs**. 28 (3), 343-356
- Jaishankar, S. (2020). **The India Way: Strategies for an Uncertain World**. New Delhi: Harper Collins Publishers India.
- Johnston, A. I. (1995a). Thinking about Strategic Culture. **International Security**. 19(4), 32-64.

- Johnston, A. I. (1995b). **Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History**. Princeton: Princeton University Press.
- Jones, R. W. (2006). **Indian Strategic Culture**. Comparative Strategic Cultures Curriculum, SAIC.
- Kara, M. (2025). India's Hedging Strategy in Great Power Competition. **Pacific Focus**. 40(1), 5-36
- Katzenstein, P. (1996). **The Culture of National Security**. New Jersey: Princeton University Press.
- Kaura, V. (2019). Indo-Israeli Relations in the Modi Era: A Transformative Shift. **Israel Affairs**, 25(2), 217-233.
- Khanum, S., Moiz, M. (2020), The Israel Factor in Growing Indo-US Strategic Ties. **Middle Eastern Studies**. 12(2), 391-408.
- Kumar, J. (2024). India-Israel Ties Under Prime Minister Narendra Modi. in Prasanta Kumar Pradhan and Sujan R. Chinoy. **India's Policy Towards West Asia: The Modi Era**. New Delhi: Pentagon Press.
- Kumaraswamy, P. R. (2021). New Quad signals India's strategic shift in Middle East. **The New Indian Express**. at: <https://www.newindianexpress.com/opinions/columns/2021/Oct/23/new-quad-signals-indias-strategic-shift-in-middle-east-2374582.html>
- Kumaraswamy, P. R. (2022). Indo-Israeli relations: changes under Narendra Modi. **Global Discourse**. 13(3), 1-14.
- Kumaraswamy, P. R. (2024). The Gaza Crisis and the Indian Exceptionalism. **Contemporary Review of the Middle East**, 11(4), 405-418.
- Lock, E. (2017). Strategic Culture Theory: What, Why, and How. **Oxford Research Encyclopedia of Politics**. Retrieved 2 Mar. 2025, from <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-e-9780190228637-e-320>.
- Modi, N. (2017). **Facebook**. Retrieved from <https://www.facebook.com/narendramodi/posts/i-will-be-visiting-israel-on-4-6-july-2017-upon-invitation-of-prime-minister-ben/10159023954430165>
- Modi, N. & Netanyahu, B. (2017). Hand in hand into the future: Indian PM's historic visit to Israel reflects how the two countries are working together on many fronts. **The Times of India Blog**, July 4. Retrieved from <https://blogs.timesofindia.indiatimes.com/narendra-modis-blog/hand-in-hand-into-the-future-indian-pms-historic-visit-to-israel-reflects-how-the-two-countries-are-working-together-on-many-fronts/>
- Mohan, C. R. (2021). New India Finds an Old Role in a Changing Middle East. **Foreign Policy**. At: <https://foreignpolicy.com/2021/10/29/india-modi-middle-east-quad-israel-uae-geopolitics/>
- Motwani, N. (2023). Change and continuity in India's relations with Israel and Palestine. **The Middle East Institute**. At: <https://mei.edu/publications/change-and-continuity-indias-relations-israel-and-palestine/>
- Ministry of External Affairs (MEA) (2016). Question no. 150 Indo-Israel relations. **Government of India Media Center**. May 4. Retrieved from <https://www.mea.gov.in/lok>
- Ministry of External Affairs (MEA) (2017a). Inaugural Address by Prime Minister at Second Raisina Dialogue. **Government of India Media Center**. At:

- https://www.mea.gov.in/SpeechesStatements.htm?dtl/27948/Inaugural_Address_by_Prime_Minister_at_Second_Raisina_Dialogue_New_Delhi_January_17_2017
- Ministry of External Affairs (MEA) (2017b). Pre-dinner press statement by prime minister at residence of prime minister of Israel. **Government of India Media Center**. At: <https://mea.gov.in/outgoing-visit-detail.htm?28586/PreDinner+Press+Statement+by+Prime+Minister+at+Residence+of+Prime+Minister+of+Israel+July+04+2017>
- Ministry of External Affairs (MEA) (2023). Address by Prime Minister, Shri Narendra Modi to the Joint Session of the US Congress. **Government of India Media Center**. At: <https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/36714/Address+by+Prime+Minister+Shri+Narendra+Modi+to+the+Joint+Session+of+the+US+Congress>
- Neumann, I. B. & Heikka, H. (2005). Grand Strategy, Strategic Culture, Practice: The Social Roots of Nordic Defence. **Cooperation and Conflict**. 40(1), 5-23.
- Pant, H. V. & Alhasan, H. T. (2023). **India and the Gulf Theoretical Perspectives and Policy Shifts**. New York: Cambridge University Press.
- Paranjpe, S. (2020), **India's Strategic Culture: The Making of National Security Policy (2nd ed.)**. New Delhi: Routledge India.
- Pate, T. (2020). Re-(Modi)fying India's Israel Policy: An Exploration of Practical Geopolitical Reasoning Through Re-representation of 'India', 'Israel' and 'West Asia' Post-2014. **Journal of Asian Security and International Affairs**. 7(1), 7-35.
- Paul, T. V. (2024). **The Unfinished Quest: India's Search for Major Power Status from Nehru to Modi**. London: Oxford University Press.
- Rajagopalan, R. (2020). Evasive Balancing: India's Unviable Indo-Pacific Strategy. **International Affairs**. 96(1), 75-93.
- Rajiv, S. S. (2023). **The India-Israel Strategic Partnership: Contours, Opportunities and Challenges**. London: Pentagon Press.
- Rani Deka, T. (2020), Gandhi's Vision of Swadeshi and Its Relevance. **International Journal of Management**. 11(10), 2587-2593.
- Roy-Chaudhury, R. (2018), Modi's Vision for the Indo-Pacific Region, **International Institute for Strategic Studies**. At: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2018/06/modi-vision-indo-pacific/>
- Saha, A. (2019). The India-Israeli Security Relationship: Nature, Scope and Challenges. **Strategic Analysis**. <https://doi.org/10.1080/09700161.2020.1700000>
- Shah, M. (2020). India's Israel Policy: From Nehru to Modi. **Journal of Critical Reviews**. 7. 2020. 10.31838/jcr.07.09.163.
- Snyder, J. (1977), **The Soviet Strategic Culture: Implications for Nuclear Options**. Santa Monica: RAND.
- Spyer, J. (2023). Key factors behind the improvement in Israel-India relations in recent years. **The Jerusalem Institute for Strategy and Security**. At: <https://jiss.org.il/en/spyer-israel-india-relations-in-recent-years/>
- Suri, N. *et al.* (2024). India-Middle East-Europe Economic Corridor: Towards a New Discourse in Global Connectivity. **Observer Research Foundation**. At: <https://www.orfonline.org/research/india-middle-east-europe-economic-corridor-towards-a-new-discourse-in-global-connectivity>

- World Bank (2024). **GDP per capita (current US\$)-India.** At:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN>
- World Integrated Trade Solution (WITS).**India Trade.** At:
<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/IND>
- Zhao, P. W. G. & Munadi, S. M. (2023). The role of Gwadar in China's maritime strategy: A geostrategic dialogue between Mahan and Mackinder. **Comparative Strategy.** 42(4), 489-508.